

The position of judicial security in the model of judicial governance of the Islamic Republic of Iran

The purpose of this article is to extract the place of judicial security in the model of judicial governance of J.A.; In order to achieve this goal, after explaining the theoretical literature, using the network analysis method, oral and written statements and fatwas of the imams of the revolution in the judicial field from ۱۹۵۳ to ۲۰۲۲ were carefully analyzed and themed, and finally, among ۸۰۵۷ Proposition (summarization of texts and sentences), the initial form of the model including ۳۵۱ indicators, ۱۰۲ components and ۱۸ dimensions, extracted and then presented to ۱۷ jurisprudence, judicial, legal and public policy experts along with a comprehensive questionnaire, regarding the reform and It was completed Finally, the final pattern was extracted. The analysis of the findings using the DEMATEL technique indicates that the "judicial security" dimension has the most direct and indirect impact from the other dimensions of the model, with the two key output indicators of "objective understanding and touch of judicial justice and the results of executive programs" judicial transformation by the majority of the people" and "heart surrender, trust and mental persuasion of the authority of everyone against the efficiency of the judicial system and the set of judicial officers" is fully compatible.

جایگاه امنیت قضایی در الگوی حکمرانی قضایی جمهوری اسلامی ایران

سید محمود محمدی (نویسنده مسئول)^۱

سید جواد امینی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۲۱

علیرضا فقیه^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۲۷

چکیده

هدف این مقاله، استخراج جایگاه امنیت قضایی در الگوی حکمرانی قضایی ج.ا.ا. است؛ جهت نیل به این مقصود، پس از تبیین ادبیات نظری، با استفاده از روش تحلیل شبکه مضامین، بیانات و فتاوی شفاهی و مکتوب امامین انقلاب در زمینه قضایی از سال ۱۳۳۲ تا ۱۴۰۱ شمسی مورد واکاوی و تم بندی دقیق قرار گرفت و نهایتاً از بین ۸۰۵۷ گزاره (خلاصه نویسی متون و جملات)، شاکله اولیه الگو شامل ۳۵۱ شاخص، ۱۰۲ مولفه و ۱۸ بُعد، استحصال و سپس با ارائه به ۱۷ نفر از خبرگان فقهی، قضایی، حقوقی و سیاستگذاری عمومی به همراه یک پرسشنامه جامع، نسبت به اصلاح و تکمیل آن اقدام گردید تا در نهایت الگوی نهایی مورد استخراج قرار گرفت. تجزیه و تحلیل یافته ها با استفاده از تکنیک DEMATEL حکایت از آن دارد که بُعد "امنیت قضایی" بیشترین تأثیرپذیری مستقیم و غیر مستقیم را از سایر ابعاد الگو داشته که با دو شاخص کلیدی خروجی "درک و لمس عینی عدالت قضایی و ثمرات برنامه های اجرایی تحول قضایی توسط اکثریت مردم" و "تسلیم قلبی، اعتماد و اقتناع ذهنی اقتدار آفرین همگان در برابر کارآمدی دستگاه قضایی و مجموعه ضابطین قضایی" انطباق کامل دارد.

واژگان کلیدی:

الگو، حکمرانی، الگوی حکمرانی، امنیت قضایی

۱دانشجوی دکتر دانشگاه دفاع ملی (نویسنده مسئول)

۲دانشیار، عضو هیات علمی دانشگاه عالی دفاع ملی و رییس پژوهشگاه مدیریت راهبردی دانشگاه sjamini20@gmail.com

۳عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی

الف-مقدمه

برخی امنیت را پیش شرط ظهور تمدن می دانند، «چه فقط هنگام از بین رفتن ترس است که کنجکاو و احتیاج به ابداع و اختراع به کار می افتد و انسان خود را تسلیم غریزه ای می کند که او را به شکل طبیعی به راه کسب علم و معرفت و تهیه وسایل بهبود زندگی سوق می دهد» (دورانت، ج ۱، ۱۳۸۲: ۳). امروزه دیگر امنیت صرفاً یک مقوله ی سنتی ناظر بر تهدیدات و فرصتهای نظامی نیست و بلکه امنیت متناظر با مولفه های قدرت ملی در همه ابعاد اعم از اقتصاد، سیاست، دیپلماسی، محیط زیست، حقوق بشر، معاهدات بین المللی، انرژی، فرهنگ، غذا و دارو، مغزها و افکار عمومی، علم و پژوهش، فناوری، تبلیغات و رسانه، ظهور و بروز دارد؛ این، موضوعی است که در رویکردهای جدید در مطالعات امنیتی مورد تاکید قرار گرفته است (شولتز، ج ۱، ۱۳۹۴: ۱۱).

امنیت قضایی نیز یکی از شئون امنیت ملی می باشد که در دو دهه اخیر مورد بحث بوده است. رهبر معظم انقلاب امنیت قضایی را پیش شرط ضروری ایجاد سایر ابعاد امنیت داخلی دانسته و در این رابطه می فرمایند «اساس قوه قضاییه برای حفظ قانون است ... مساله امنیت قضایی هم که در برخورد و مراجعه و مواجهه با دستگاه قضا، مردم احساس امنیت کنند بسیار مهم است. این نگاه بسیار دقیق و حساس و جستجوگر را در درون قوه قضاییه می طلبد ... آن گاه امنیت قضایی به معنای واقعی کلمه به وجود آید. اگر امنیت قضایی به وجود آمد امنیت سیاسی، امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی، امنیت اخلاقی و امنیت فرهنگی هم به وجود خواهد آمد.» (بیانات، ۱۳۸۲/۴/۷). از جانب دیگر، بعقیده فلیسوف فرانسوی، «ژیل دلوز»^۱ مشکلات و چالشهایی که جوامع امروز در ابعاد و سطوح مختلف، با آنها مواجهاند ماهیتی شبکه ای و ریزومی^۲ یافته اند و از این حیث «مرکز گریز»، «موقت» و «تعمیم ناپذیر» می باشند؛ بدین ترتیب، نظام های سیاسی با مسائلی پیچیده با تعداد زیاد و متنوعی از عناصر غیرقابل کنترل و خودسازمان دهنده^۳ مواجه اند که معادلات خطی، هرگز قادر به تبیین آنها نیست؛ ممکن است تغییرات کوچک پیامدهای بزرگی در برداشته باشند و در کمال تعجب، تغییرات بزرگ موجب پیامدهای کوچکی شوند. نظریه پیچیدگی^۴، یکی از نظریات میان رشته ای است که در پی فهم، پیش بینی و تأثیرگذاری بر رفتار سیستم های پیچیده است. (بلیکی، ۱۳۹۸: ۲۷۱) این علم جدید در پی حل مسائلی است که علوم قبلی قادر به تبیین آنها نبوده اند، نظیر گسسته ها، نظم و نسق های غیرخطی، الگوهای کلان جمعی بجای رویدادهای خرد علی، رهاوردها و پیش بینی های احتمالی بجای جبری و تغییر بجای ایستایی (وحدانی نیا و درودی، ۱۳۹۸: ۱۳۳)؛ از این مجرا، الگوهای حکمرانی با رعایت اقتضائات زمانی و ارزشی هر جامعه^۵ رهیافتهای نوینی هستند که با تاکید بر مشارکت مردم برای مواجهه با این پیچیدگی ها پیشنهاد می گردند.

اهداف و سوالات پژوهش حاضر ناظر بر این است که الگوی حکمرانی قضایی ج.ا.ا بر اساس فتاوی و منویات امامین انقلاب و نظر خبرگان، از چه شاخص ها، مولفه ها و ابعادی برخوردار است؟ و (۲) در این الگو جایگاه امنیت قضایی نسبت به سایر ابعاد چیست؟

^۱ Gilles Deleuze^۲ Rhizome (ساقه های زیرزمینی که به صورت شبکه ای و افقی در زیر خاک رشد کرده و هر جا که شرایط مساعد باشد سراز خاک بر می آورند).^۳ Self-organization^۴ Complexity^۵ contingency governance

تنگستانی (۱۳۹۴) در تحقیقی موسوم به «نظام پاسخگویی قوه قضائیه و نسبت آن با مفهوم استقلال قوه» بر ضرورت اصلاح ساز و کار کلانی برای پاسخگو کردن دستگاه قضایی در عین حفاظت از استقلال قضایی تاکید کرده است؛ جهانگیر و دهقان (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «ارائه الگوی راهبردی اداره امور نظام قضایی از طریق تدوین تجارب نظام ج.ا.ا و بر اساس گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی» با استفاده از روشهای داده بنیاد و تحلیل مضمون، ضمن ارائه نمودار نظری مدور از مفاهیم، مقولات و مضامین، مبادرت به تبیین دگرترین، اهداف و سیاست‌های نظام قضایی در محورهای ششگانه: برنامه ریزی، سازماندهی، هماهنگی، هدایت، پیاده سازی، اجرا و نظارت و کنترل نموده اند؛ پژوهشگاه قوه قضائیه (ترجمه توسط عبدالله زاده شهر بابکی و همکاران) (۱۳۹۷) در پژوهشی تحت عنوان اصلاحات قضایی با رویکرد بهره گیری از ظرفیت بخش خصوصی (تجربیات خصوصی سازی در فرآیند دادرسی و خدمات قضایی) با استفاده از روش ترجمه، ادبیات حکمرانی قضایی در استفاده از ظرفیت های مردمی را توسعه داده اند؛ اندیشکده محنا (۱۳۹۷) در کتابی با عنوان «تغییر در حکمرانی قضایی» با استفاده از روش داده بنیاد و انجام مصاحبه، به شناسایی آسیب های رویکردی و عملکردی دستگاه قضایی ج.ا.ا پرداخته و در نهایت با تاکید بر لزوم اتخاذ رویکرد پیشینی در سیاستگذاری های قضایی مبادرت به ارائه پیشنهادات سیاستی اصلاحی نموده است. بزرگترین ایراد این پژوهش که بنظر میرسد مبنای تنظیم سند تحول قضایی کشور نیز قرار گرفت پافشاری بر مدیریت بوروکراتیک دولتی و فقدان نگرش حکمرانی می باشد؛ غمامی (۱۳۹۸) در مقاله خود با عنوان «تحول نظام قضائی با تأکید بر کارآمدی فرآیند صدور آراء قضایی» با روش کتابخانه ای-پیمایشی، عوامل اساسی ارتقاء روند صدور آراء قضایی را احصاء نموده است؛ پژوهشکده سیاست پژوهی و مطالعات راهبردی حکمت با همکاری مرکز مطالعات مدیریت دانشگاه تربیت مدرس (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان «شناسایی مسائل و اصلاح سیاست‌های قضایی» با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی و آینده پژوهی ضمن شناسایی ۱۸۰ مشکل خرد در دستگاه قضایی به ارائه ۱۱ پیشنهاد سیاستی اصلاحی برای افق پنج ساله آتی نظام قضایی کشور پرداخته است؛ عزیزی و میرحسینی (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان «طرح ارتقاء احساس عدالت قضایی در جهت افزایش امنیت عمومی ج.ا.ا» با استفاده از روش کتابخانه‌ای و میدانی، تعاریف، ویژگی‌ها، کارکردها، ابعاد (عینی و ذهنی)، مؤلفه‌ها و شاخص‌های احساس عدالت قضایی احصاء و ارائه گردیده است؛ خشنودی و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان «ارائه الگوی راهبردی حوزه نظام حقوقی دادرسی بر اساس گفتمان امام و رهبری، قانون اساسی، تجارب ج.ا.ا و بهره گیری از تجارب موفق بشری» با استفاده از روش داده بنیاد و مصاحبه و پند خبرگی مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای و تطبیقی از کشورهای منتخب الگویی شامل ۶ بُعد، ۱۰ مولفه و ۱۵ شاخص ارائه نموده است. مجدزنگنه و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «بررسی مؤلفه‌های اساسی حکمرانی خوب در نظام قضایی ایران» با استفاده از روش کتابخانه‌ای به فقدان سازوکارهای حکمرانی خوب در نظارت بر دستگاه قضایی پرداخته اند؛ دریجانی و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان «آسیب شناسی اصل شفافیت در قلمرو قانونگذاری کیفری ایران و ارتباط آن با حکمرانی خوب» با روش کتابخانه‌ای موانع عمده شفافیت تقنینی در کشور را مورد آسیب شناسی قرار داده است؛ محمدی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «طراحی الگوی حکمرانی قضایی مردم پایه ایرانی-اسلامی» با استفاده از روش داده بنیاد الگویی شامل ۱۲۰ مفهوم، ۶۴ ویژگی، ۲۳ مؤلفه و ۹ بُعد را در قالب ۱ فرآیند یکپارچه استخراج و ذیل ۳ مقوله «الزامات»، «موانع» و «مکانیزم ارزیابی و اصلاح مستمر الگو» را تشریح و تبیین کرده است؛

پژوهش های موصوف، علاوه بر اینکه عمدتاً ناظر بر محور مدیریت دولتی بوده و رویکرد حکمرانی را در بر نمی گیرند، در ترسیم الگو، شاخص ها، مولفه ها و ابعاد بصورت شبکه مضامین استخراج نگردیده است و مهمتر از همه اینکه الگوها نظری بوده و فاقد تحلیل کاربردی یافته ها و ارائه پیشنهادهای عملیاتی می باشند و از این جهات، تحقیق حاضر دارای نوآوری است.

پ-روش تحقیق

۱-نوع روش: با عنایت به اینکه طراحی الگو، پژوهشی از جنس آینده نگاری است؛ در این تحقیق، از استراتژی استقرایی، رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون یا تم^۶ کیفی (شبکه مضامین)، استفاده شده است. در این تحقیق از حیث روش شناسی، گام های زیر طی شده است: ۱- آشنایی با داده ها؛ ۲- گزاره نویسی (نوشتن خلاصه متون مورد مطالعه)؛ ۳- ایجاد گدهای اولیه؛ ۴- جستجوی تم ها؛ ۵- بازبینی تم ها؛ ۶- تعریف و نام گذاری تم ها؛ ۷- تأمین پایایی کیفی^۷؛ ۸- تأمین روایی کیفی^۸ با این تذکر که اشرافیت و کل نگرایی سازمانی و موضوعی مقام رهبری بر دستگاه قضایی^۹ در ساختار حکمرانی نظام ج.ا.ا. و همچنین دربرگیری مضامین سند تحول قضایی دو نکته برجسته در اعتبار یافته های تحقیق می باشد. جامعه خبرگان این پژوهش نیز، شامل اعضای هیئت علمی دانشگاه های معتبر و یا دارندگان پایه قضایی با سوابق مدیریتی-اجرایی و یا دارای سوابق وکالت دعاوی یا ضابطیت قضایی و یک نفر متخصص سیاستگذاری عمومی می باشند.

۲-جامعه آماری و حجم آن: نکته بسیار مهم در طراحی الگوی حکمرانی قضایی ج.ا.ا. این است که برابر اصل چهارم قانون اساسی ج.ا.ا. و بنابر تاکیدات امامین انقلاب، در تهیه هرگونه طرحی پیرامون حوزه قضایی لزوماً باید بر اسناد و قوانین بالادستی داخلی و منابع فقهی و اسلامی متمرکز بوده و علی الاطلاق از واردات و تقلید از روش های اروپایی و غیراسلامی پرهیز کرد^{۱۰}. لذا در این تحقیق، شاخص ها، مولفه ها و ابعاد الگو بعنوان وضع مطلوب دستگاه قضایی صرفاً با اتکاء به تحلیل شبکه ای مضامین بیانات، انتظارات، تذکرات و فتاوی فقهی امامین انقلاب، اصول قانون اساسی ج.ا.ا. در زمینه های قضایی و اسناد بالادستی قضایی، بویژه مفاد نسخه ارتقاء یافته سند تحول قضایی در گام دوم انقلاب، ابلاغی ۱۳۹۹/۹/۳۰ «استخراج گردیده است». نکته حائز اهمیت دیگر اینکه در بررسی گزاره های اصداری از امامین انقلاب به اقتضای سیر تطور فقه شیعه از «فقه موضوعی» به «فقه نظامات» و سپس «فقه سرپرستی» و روند رو به رشد تجارب حکومتی ایشان در منصب رهبری انقلاب اسلامی، مواردی از مغایرت مضمونی مشاهده گردید که آخرین گزاره، ملاک عمل قرار گرفت. بلحاظ تخصصی بودن بررسی منظومه ای موضوعات قضایی و جلوگیری از وقوع خطاهای تفسیری و کیفی علاوه بر نتایج استفاده و گزارش گیری از نرم افزار DEMATEL در تحلیل یافته ها، همه مراحل استخراج و کدگذاری های باز، محوری و گزینشی داده ها بصورت چشمی و دستی و با پنج نوبت مرور متون انجام پذیرفت؛ در این راستا بدو کلیه گزاره های شفاهی و مکتوب صادره امامین انقلاب از سال ۱۳۲۰ (تقریر کتاب

^۶ Theme

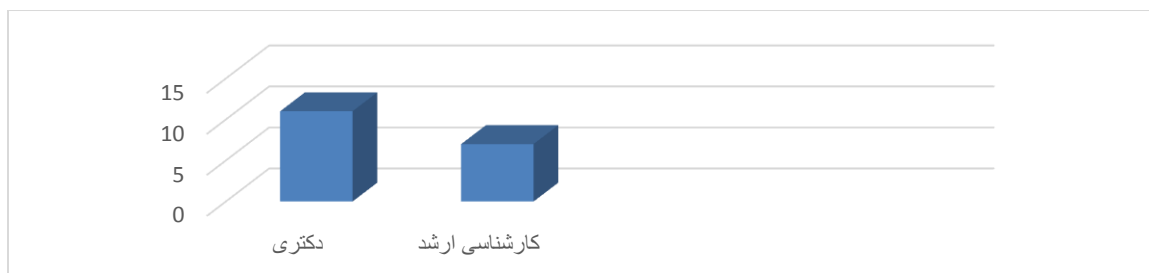
^۷ Qualitative reliability

^۸ Qualitative validity

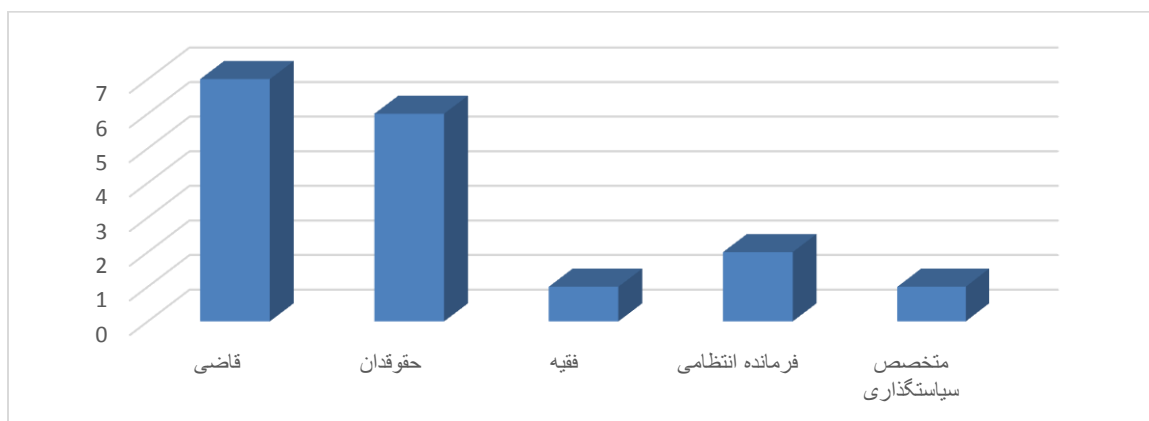
^۹ بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه، ۱۴۰۰/۰۴/۰۷

^{۱۰} بیانات در دیدار مسئولان قوه قضائیه، ۱۳۷۱/۱۰/۲۳ و بیانات در دیدار مسئولان قوه قضائیه، ۱۳۹۹/۴/۷

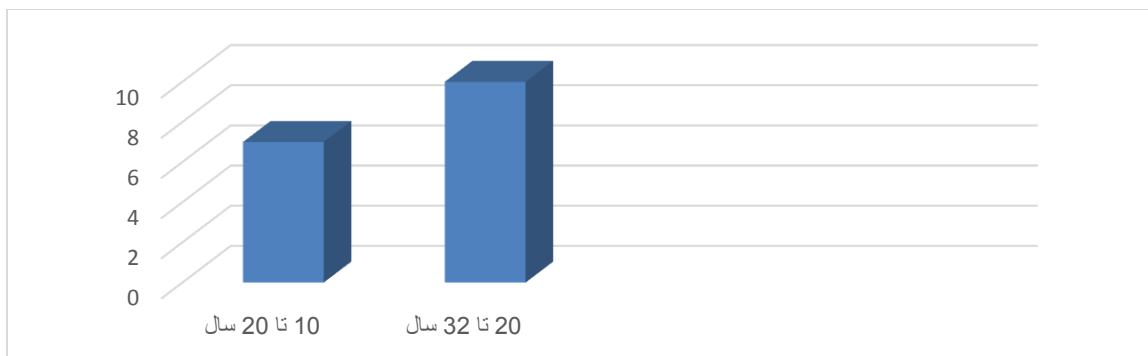
کشف الاسرار) تا هفتم تیر ماه ۱۴۰۱ شمسی و همچنین مفاد اسناد بالادستی مربوط به حوزه قضایی از جمله سند تحول قضایی، احصاء گردید و سپس نسبت به استخراج و کُدگذاری باز مضامین پایه اقدام و از این مجرا «شاخص های الگو» به دست آمد؛ در گام بعد با مطالعه دقیق و مکرر مضامین پایه و بررسی همه شقوق و فروض ارتباط مضمونی بین آنها، مضامین سازمان دهنده، مورد استخراج و کُدگذاری قرار گرفته و «مولفه های الگو» حاصل شد؛ در مرحله بعد، مضامین سازمان دهنده بارها و بارها بر مبنای اشتراکات مضمونی عمده تحت دسته بندی های کلان قرار گرفت و بدینوسیله «مضامین فراگیر» و متناظر با آن، «ابعاد الگو» بعنوان عناصر تخصصی حکمرانی قضایی استخراج گردید و سپس الگو در مرثای ۱۷ نفر خبره که با تکنیک دلفی و شیوه گلوله برفی انتخاب شدند قرار گرفت و برابر پرسشنامه های اعتبارسنجی نسبت به تکمیل و اصلاح الگو تا حصول اشباع نظری با شاخص تکراری بودن تاکیدات ایشان مبادرت گردید.

ترکیب خبرگان (از حیث تحصیلات)

ترکیب خبرگان (از حیث سوابق شغلی)

ترکیب خبرگان (از حیث سنوات شغلی)

۳- روش‌های گردآوری داده‌ها: ابتدا با استفاده از روش کتابخانه‌ای و ابزار فیش نویسی، مدل اولیه تدوین گردید؛ در روش میدانی نیز با استفاده از ابزار مصاحبه، مدل نهایی پژوهش با استفاده از روش تحلیل مضمون استخراج گردید.

۴- روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها: داده‌های جمع‌آوری شده با انجام مراحل استخراج مضامین پایه، استخراج و کدگذاری مضامین سازمان دهنده و حول یک مقوله و مضمون فراگیر و مرکزی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و سپس مفاهیم، شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد الگو در قالب یک فرآیند یکپارچه استخراج گردیده و نتیجتاً «الگوی حکمرانی قضایی نظام جمهوری اسلامی ایران» در یک نگاه، تدوین شده است. برای نیل به این مقصود از تکنیک DEMATEL نیز استفاده گردید. تکنیک دیمتل از جمله تکنیک‌های روشهای ارزیابی و آزمون تصمیم‌گیری چند شاخصه (MADM) است و هدف از آن ارزیابی عوامل از نظر تاثیرگذاری و تاثیرپذیری است. این تکنیک در اواخر سال ۱۹۷۱ میلادی توسط گابوس^{۱۱} و فونتلا^{۱۲} برای حل مسائل پیچیده جهانی ایجاد شده است. در این پژوهش به لحاظ بالا بودن حجم شاخص‌ها و مؤلفه‌ها، تکنیک دیمتل در سطح ابعاد که کلیه شاخص‌ها و مؤلفه‌ها را در بر دارد، اجرا گردید؛ سپس هر یک از ابعاد بر اساس اعداد لاتین در جدول، کدگذاری گردید و در اختیار ۱۲ نفر از مجموع ۱۷ نفر خبره قرار گرفت؛ در نهایت با استخراج و تجمیع میانگین نقطه نظرات خبرگان نسبت به تحلیل ارتباطات شبکه‌ای هر یک از ابعاد با یکدیگر و تعیین اولویت‌ها اقدام گردید.

(ت مبانی نظری

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- الگو^{۱۳}: الگو را همچون عدسی مفهومی دانسته‌اند که توجه ما را بر ابعاد ویژه یک پدیده، معطوف می‌دارد (شالیان و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۵۵)؛ به بیان ساده‌تر، الگو، به مجموعه اطلاعات، داده‌ها یا اصولی اشاره دارد که به شکل کلامی، تصویری یا ریاضی دسته‌بندی شده است (دهقانی و همکاران، ۱۳۹۰، ۱۰۱)؛ الگو عبارت است از ارائه درک و تصویری روشن و واضح از اهداف نظام انتظارات^{۱۴} ما در آینده نسب به یک موقعیت، شرایط یا وضعیتی که در پرتو آن راهبردها، طرح‌ها، نقشه‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌ها تدوین خواهند شد. (حاجبانی، ۱۳۹۵: ۱۰) تحلیل مضمون بیانات امام خامنه‌ای، مبین این است که الگو معادل مفاهیمی چون «یک حقیقت واقعی»،

^{۱۱} Gabus
^{۱۲} Fontela

^{۱۳} Pattern

^{۱۴} Expectations

«نسخه»، «قالبی که در آن جهت حرکت کنیم و آن را بخواهیم و برای آن تلاش نماییم»، «نشاگر یک سبک زندگی جمعی یا اداره و پیشبرد امور کشور» و «نمونه قابل رجوع» بکار رفته است. در این تحقیق، مقصود از الگو، «ترسیم و هدف گذاری^{۱۵} نظام مند حالت مطلوب^{۱۶} (شاخص‌ها، ابعاد و مؤلفه‌ها) و با لحاظ پیشران‌های اثرگذار در جهت کاهش ناهمخوانی وضعیت موجود) دریافت شده^{۱۷}» با وضعیت مطلوب^{۱۸} (یعنی اهداف) می‌باشد.

۱-۲- حکمرانی^{۱۹}: بوسترام^{۲۰} (۲۰۱۱) حکمرانی را مجموعه تمامی همکاری‌های موجود از مجموع هماهنگی‌های مسائل اجتماعی (دباغ و نفری، ۱۳۸۸: ۴)، نهادهای خودتنظیم^{۲۱} اجتماعی بین بازیگران بخش‌های دولتی و خصوصی و وظایف رسمی بازیگران دولتی (وحدانی نیا و درودی، ۱۳۹۸: ۱۴۸) تعریف کرده است. در رویکرد حکمرانی، وظیفه دولت، راهبری جامعه است (علینی و سایرین، ۱۳۹۳: ۱۳۶) و شهروندان به‌عنوان مشتری و یا رای دهنده تلقی نمی‌شوند بلکه به‌عنوان مشارکت کننده، (حسینی تاش و واثق، ۱۳۹۳: ۱۳)، آموزش دهنده و یا سازمان دهنده فعالیتها محسوب شده (یگانگی و بیگلی، ۱۳۹۹: ۷۶) و مجریان دولتی نه به‌عنوان تدارک دهندگان خدمات بلکه به‌عنوان هماهنگ کننده (میدری، ۱۳۸۵: ۲۷۸) و حل کننده مشکلات شناسایی می‌شوند (عقبائی جزنی، ۱۳۹۶: ۱۰۶-۳۰۱). در این تحقیق، مقصود از حکمرانی «اقامه تمامی فرآیندهای حکومت کردن توسط یک قدرت مشروع، شامل سیاستگذاری، تنظیم بخشی، تسهیل گری، رفع موانع، آموزش و یادگیری، بررسی، نظارت و کاربست بازخوردها در فضایی شفاف، با بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل انسانی و اجتماعی و در چارچوب ارزش‌ها و هنجارهای اسلامی-ایرانی (حکمرانی متعالی) به منظور دستیابی به انتظارات و اهداف مشترک» می‌باشد.

۱-۳- الگوی حکمرانی^{۲۲}: هر چند پیرامون طراحی الگوهای حکمرانی خوب، مقالات متعددی به رشته تحریر درآمده، لیکن تعریف نظری از اصطلاح «الگوی حکمرانی» ارائه نگردیده است. در این پژوهش، مقصود از الگوی حکمرانی «ترسیم ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های حالت مطلوب حکومت کردن، به نحوی که جامع انتظارات و هم افزایی همه ذینفعان در فرآیندی مشخص و در سطح ملی و با نگاه به ماموریت‌های بین‌المللی باشد» است.

۱-۴- قضاء^{۲۳}: «القضاء هو الحكم بين الناس (الشهيد الثاني، ۱۳۸۶، ج ۳: ۶۱) لرفع التنازع بينهم (خمینی، ۱۳۸۳، ج ۴: ۸۰) أو فصل الخصومة أو ولاية علی اجراء الحدود الشرعیة» است؛ یعنی قضاء عبارت است از حکم بین مردم برای رفع نزاع بین ایشان یا فصل خصومت یا ولایت بر اجرای حدود شرعی (معاونت پژوهش‌های فقهی و حقوقی، ۱۳۹۰: ۱۶-۲۸)؛ قضاوت عبارت است از ولایت صدور حکم از کسیکه صلاحیت افتاء دارد در مورد جزئیات قوانین شرعی و بین اشخاص معین بمنظور اثبات حقوق و استیفاء آنها به نفع ذینفع (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۷: ۵۴۷). در این تحقیق، مقصود از قضاء، «رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات، تعدیات، شکایات، حلّ و فصل دعاوی و رفع خصومات و اخذ تصمیم و اقدام لازم در آن قسمت از امور

^{۱۵} Goal setting

^{۱۶} Desired state

^{۱۷} Perceived state

^{۱۸} Desired state

^{۱۹} Governance

^{۲۰} bostram

^{۲۱} self-regulated institions

^{۲۲} Governance pattern

^{۲۳} Judgment

حسبیه، که قانون معین می‌کند و کشف جرم و تعقیب مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزایی اسلام» می‌باشد.

۱-۵- الگوی حکمرانی قضایی: به لحاظ نو بودن موضوع، تاکنون تعریف نظری از الگوی حکمرانی قضایی ارائه نشده است. در این پژوهش، مقصود از الگوی حکمرانی قضایی، «ترسیم ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های حالت مطلوب حکومت کردن در حوزه قضایی کشور، به نحوی که جامع انتظارات و هم افزایی همه ذینفعان مرتبط با امور قضایی در فرآیندی مشخص و در سطح ملی و با نگاه به ماموریت‌های قضایی بین‌المللی» است.

۱-۶- امنیت قضایی: امنیت به معنای آسودگی خاطر، آرامش و عاری بودن از هرگونه ترس و نگرانی است. برابر ماده ۸ اعلامیه حقوق ۱۷۹۳ فرانسه امنیت «حمایتی است که از سوی جامعه به منظور حفظ جان، حقوق و مالکیت هر یک از اعضای آن صورت می‌گیرد». امنیت قضایی بعد از امنیت ملی، مهمترین مؤلفه در بحث کلی امنیت می‌باشد و از حیث ضرورت نیز به تعبیر قرآن: «فَأَدِّقُوا لِقَاءَ اللَّهِ لِيَأْسَ الْجُوعُ وَالْخَوْفُ»^{۲۴} امنیت قضایی پس از امنیت غذایی و زیستی قرار دارد. وجود یک نظام حقوقی قابل پیش بینی و دستگاه و تشکیلات قضایی مستقل، مقتدر، مجهز، موثر، کارآمد و عادلانه از جمله الزامات امنیت قضایی است و به عبارت بهتر اگر دستگاه قضایی تضمین کننده حقوق قضایی آحاد جامعه باشد امنیت قضایی محقق خواهد شد. مطابق بند ۱۴ اصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، حکومت موظف به تامین حقوق همه جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون است. به عقیده دکتر محمدرضا ویژه^{۲۵} با تحلیل اصل امنیت حقوقی که در نظام دولت حقوقی (سازماندهی سیاسی و حقوقی که غایت آن حمایت از حقوق و آزادی‌های شهروندی است) معنا پیدا می‌کند و امنیت قضایی هم مصداقی از آن است می‌توان میزان دگرگونی نظام قضایی و تناسب رویه با قانون را آشکار کرد.

تعاریف امنیت قضایی (محقق ساخته، برگرفته از معاونت پژوهش‌های فقهی و حقوقی، ۱۳۹۰)

ردیف	تعریف	منبع
۱	حالتی که حیثیت، جان، مال و کلیه امور مادی و معنوی انسان در حمایت قانون و در صیانت قوه قضائیه باشد.	حسن روحانی: ۱۴
۲	تاسیس، تضمین و تامین دادخواهی عادلانه برای عموم شهروندان	سیدمصطفی محقق داماد: ۳۳
۳	آرامش و اطمینان خاطری که برای افراد جامعه با کارکرد صحیح دستگاه قضایی حاصل می‌شود	حسین مهرپور: ۴۱
۴	وقتی که دادگاهها و مراجع قضایی در اجرای وظایف قانونی خود به گونه ای رفتار کنند که به حقوق و آزادی افراد لطمه ای وارد نشود	سیدمحمد هاشمی: ۵۴
۵	مجموعه ای از ترتیبات و تمهیدات نهادی، هنجاری و رویه های قضایی که تضمین کننده حقوق، آزادی ها و حیثیت مردم است.	محمدحسین زارعی: ۶۱

^{۲۴} خداوند به سزای آنچه کردند، لباس گرسنگی و ترس را به آنها پوشانید. (نحل/۱۱۲)

^{۲۵} عضو هیأت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی

۶	تهدیدات و خطراتی که از بیرون به سیستم آسیب می رسانند مربوط به امنیت قضایی هستند و کمبودها، نارسائی ها و مشکلاتی که تمامیت و موثر بودن نظام قضایی را مخدوش می سازد مربوط به تامین قضایی هستند (از قبیل پیچیدگی و ابهام قوانین، اشتباهات قضات، اشتباهات ناشی از سیستم و نظام قضایی، بی ثباتی قوانین، غیرقابل پیش بینی بودن و بی ثباتی نهادهای قضایی)	محمّدجواد شریعت باقری: ۶۷
۷	رعایت حقوق شهروندی و حقوق عامه در مقابل تعديات دولتی	فرهاد پروین: ۷۷
۸	رعایت حقوق شهروندی و حقوق عامه در مقابل تعديات دولتی	امیرحسین زمانی نیا: ۸۹
۹	تضمین حقوق، صیانت از حقوق	مجید درودیان: ۹۳
۱۰	تامین حقوق و آزادی های مشروع عموم مردم و حراست از آنها در قبال هرگونه تعرض غیرقانونی توسط حاکمیت و دسترسی مردم به عدالت ^{۲۶}	محمّدجعفر حبیب زاده: ۱۰۱
۱۱	مردم از بی احترامی، شکنجه، بردگی، توقیف بی مورد و امثالهم به ساحت خود در امان باشند و کسی حق تعرض به افراد به غیر از موارد خاص و مواردی که قانون مشخص کرده نداشته باشد.	حسین آل کجیاف و سجاد اختری: ۱۳۴
۱۲	جلوگیری از امنیت گرایی در حقوق کیفری: مبتنی نکردن قواعد و مقررات حقوق کیفری بر حاکمیت امنیت و جلوگیری از شکسته شدن عدالت و خروج پایه احقاق حق از مساوات و عدم توجه به حقوق متهمین	شهلا معظمی و مرجان برنجی اردستانی: ۱۸۷
۱۳	قابلیت پیش بینی مراحل گوناگون فرایند دادرسی برای شهروندان و اطلاع آنها از حقوق و تکالیف خویش که خود، معلول آگاهی آنان از وضعیت حقوقی شان است. امنیت قضایی یکی از مصادیق امنیت حقوقی است.	محمدرضا ویژه: ۲۳۰
۱۴	حراست از حقوق فرد، هم در برابر تعديات احتمالی سایر افراد و هم در برابر تعديات احتمالی دولت	عباس نجفی فیروزجایی: ۲۵۴
۱۵	در جامعه، مجموعه ای از قواعد حقوقی به شکل قانون، قاعده حقوقی یا عرف و انواع قراردادهای خصوصی اشخاص وجود دارد و باید در فضای عمومی این اطمینان خاطر پدید آید که قاعده حقوقی به هر قیمتی اجرا خواهد شد و امکان استفاده سالم از اقتدار قانونی و قضایی برای دفع و رفع تهاجم فردی و اجتماعی وجود دارد. امنیت قضایی از جمله عوامل مهم نظم حقوقی در جامعه است.	محمود عباسی و حمیدرضا صالحی: ۲۶۹-۲۷۱
۱۶	امنیت قضایی یکی از مولفه های امنیت انسانی بوده و صرفاً محدود به تصمیم گیری های قضایی نیست بلکه مفهوم موسعی است که هر نوع تصمیم گیری ام از قضایی، شبه قضایی و	علی محمد فلاح زاده: ۲۹۴

^{۲۶} Access to justice

	اداری را در بر می گیرد. هر نوع تصمیم گیری اداری که بر سرنوشت، حقوق منافع و انتظارات مشروع افراد تاثیر منفی بگذارد مشمول اصل امنیت قضایی است	
لیلا ناصری و مصطفی ناصری: ۳۰۸	ایمنی و مصمون ماندن فرد از هرگونه تعرض، تجاوز، ارعاب و تهدید نسبت به جان، مال، ناموس، آزادی، شرف، حیثیت، شغل، مسکن و به طور کلی تمام حقوق قانونی و مشروع او	۱۷
بشیر آریامنش: ۳۲۷	حق دادخواهی، دسترسی به محاکم صالح، عادل، مستقل و بی طرف، دو مرحله ای یا چند مرحله ای بودن دادرسی	۱۸
محمد فکری: ۳۴۴	نوعی اطمینان و تضمین که دولت ها برای حفاظت و صیانت از شهروندان خود در مقابل هرگونه تجاوز و تعدی به حقوق فردی و اجتماعی آنان ایجاد می کنند که شهروندان در سایه این امنیت بتوانند فعالیت های فردی و اجتماعی خود را در چهارچوب قانون به انجام برسانند.	۱۹
هاشمیان فرد، ۱۳۹۰: ۱۹۷	اعتماد شهروندان به قوه قضائیه توأمند و سالم و احترام و التزام به قانون و تساوی تمام افراد جامعه در برابر قانون می باشد.	۲۰

۲- اصول و پیش شرط های امنیت قضایی: در رابطه با اینکه تحقق امنیت قضایی مقید به چه اصول و منوط به چه پیش شرط هایی است، نقطه نظرات متعددی وجود دارد، ذیلاً اهم موارد مطرح می گردد.

(محقق ساخته، برگرفته از معاونت پژوهش های فقهی و حقوقی، ۱۳۹۰)

ردیف	اصول و پیش شرط های امنیت قضایی	منبع
۱	۱- اصل قانونی بودن جرائم مجازاتها ۳- اصل تفسیر مضیق قوانین محدود کننده ۴- اصل تساوی در برابر قانون (اصول ۱۹ و ۲۰ و ۱۰۷ قانون اساسی) ۵- اصل شخصی بودن مجازاتها فصلت ۴۶/ نهج نامه ۴۷ ۶- اصل علنی بودن محاکمات اصل ۱۶۵ قانون اساسی ۷- اصل لزوم رسیدگی به شکایات و تظلمات اصل ۱۵۸ اصل ۳۴ نساء/ ۵۸ نحل/ ۹۰ مائده/ ۴۲ و حدید/ ۲۵ ۸- اصل منع تعقیب اصل ۳۲ ۹- اصل عدم تجسس فرمان ۸ ماده ای سال ۱۳۶۱ امام خمینی حجات/ ۱۲/ ۱۰- استقلال قضایی ۱۱- اصل حق داشتن وکیل اصل ۳۵ ۱۲- اصل پاسخگو بودن قوه قضائیه ۱۳- اصل سرعت مناسب ۱۴- اصل احساس مردم نسبت به سلامت دستگاه قضایی ۱۵- اصل سهولت دادخواهی ۱۶- اصل سلامت ضابطین قوه قضائیه ۱۷- اصل عدم انتفاع ضابطین ۱۸- اصل ثبات نظام قضایی ۱۹- اصل لزوم جبران خسارات مادی و معنوی ناشی از اشتباه یا تقصیر قاضی اصل ۱۷۱ ۲۰- اصل کارآمدی دستگاه قضایی: متناسب بودن ارجاع پرونده ها با توان قاضی، همسان نمودن فرهنگ قضا بین قضات دانشگاهی و حوزوی، تخصصی شدن رسیدگی به دعاوی، تقویت نظام نظارتی و بازرسی قوه، تناسب جرم و مجازات	حسن روحانی: ۱۶-۲۸
۲	معتبر شناختن حق دادخواهی برای عموم شهروندان توسط قدرت و حاکمیت؛ آگاهی و اطمینان	سیدمصطفی

<p>محقق داماد: ۳۳-۳۵</p>	<p>عموم شهروندان از وجود این حق؛ تامین تشکیلات قضایی مورد نیاز شهروندان؛ تامین دادرسی عادلانه ای که حق را بشناسد و تشکیلات قضایی لازم را هم داشته باشد و در نهایت فرایند دادرسی باید به صورت عادلانه ای انجام شود، مصلحت سنجی به دست قاضی سپرده نشود و قاضی صرفاً به موجب قانون رأی دهد</p>	
<p>حسین مهرپور: ۴۱-۵۲</p>	<p>حق حاکمیت انسان بر سرنوشت اجتماعی خویش (اصل ۵۶)، تساوی عموم در برخورداری از حقوق، تساوی عموم در برخورداری از حمایت قانون، آزادی بیان و قلم، مصونیت حقوق فردی از تعرض، ممنوعیت مداخله در امور خصوصی افراد، منع تفتیش عقاید، آزادی احزاب و تشکیلات اجتماعات، حق و آزادی انتخاب شغل، مجاز نبودن دولت به سلب تابعیت افراد، منع بازداشت خودسرانه، ممنوعیت شکنجه، اصل برائت (اصل ۳۷)، اصل قانونی بودن جرم و مجازات (اصول ۵۸ و ۵۹)، اصل عطف به ماسبق نشدن قانون (اصل ۱۶۹)، تشکیل قانونی دادگاه و جلوگیری از محاکمات خارج از روند قضایی^{۳۷}، مرجعیت عام دادگستری و محدودیت دادگاههای اختصاصی (اصول ۱۴۰، ۱۵۹، ۱۶۸ و ۱۷۲)، حق دادخواهی و دسترسی به محاکم قضایی (اصل ۱۳۴)، حق دسترسی به وکیل (اصل ۱۳۵)، اصل علنی بودن محاکمات (ماده ۱۴ میثاق و اصل ۱۶۵)، حضور هیئت منصفه در رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی (اصل ۱۶۸)، مستدل و مستند قانونی داشتن احکام دادگاهها (اصل ۱۶۶)، استقلال قوه قضائیه (اصول ۵۷ و ۱۵۶)، استقلال قاضی (اصل ۱۶۴)، ممنوعیت حکومت نظامی (اصل ۷۹)، جبران خسارت ناشی از حکم نادرست قاضی (اصل ۱۷۱) و بند ۱۴ اصل سوم)</p>	<p>۳</p>
<p>سیدمحمد هاشمی: ۵۴</p>	<p>برای اینکه ما به اصطلاح آن مفهوم دادگستری شایسته در معنای جامع خودش شامل مفاهیم ماهوی و سازمانی دسترسی پیدا کنیم، باید دو دسته مبانی مورد توجه قرار گیرد؛ یکی مبانی سیاسی زمینه ساز دادگستری شایسته (مبانی سیاسی اطمینان بخش که به زبان حقوق اساسی، مردم سالاری و تفکیک قوا باشد) و دیگری اصول حقوقی پیام آور دادگستری شایسته (حاکمیت قانون، کرامت و ارزش انسانی، استقلال و امنیت قضایی (امنیت شغلی و مصونیت شخصی قاضی)، نفی اعمال نفوذ یا الیگارش، دادرسی عادلانه، علنی بودن، حق دفاع و انتخاب وکیل اصل ۳۵، علنی بودن دادگاهها در معرض افکار عمومی اصل ۱۶۵)</p>	<p>۴</p>
<p>محمدحسین زارعی: ۶۲</p>	<p>ترتیبات نهادی که در واقع به مفهوم استقلال قضایی و تفکیک قوا منجر می شود؛ ترتیبات هنجاری که به قوانین و مقررات ناظر بر شناسایی حقوق، آزادی ها، دادرسی ها می پردازد و سوم، ترتیبات یا الزامات رویه ای است که در واقع همان اصل عدالت طبیعی در سنت امریکایی و حکومت قانون یا قانون مدار در سنت فرانسوی است</p>	<p>۵</p>
<p>مجمدجواد شریعت باقری:</p>	<p>استقلال قوه قضائیه، استقلال قضات، محدود کردن اختیار نقض آرای دادگاهها از سوی مدیران قضایی، در دسترس بودن دادگاهها، رسیدگی به هنگام، کیفیت رسیدگی (عدالت)، جلوگیری از وقوع</p>	<p>۶</p>

۲۶۴-۲۵۴	قوانین جزایی، حق دادخواهی، حق رسیدگی، حق دفاع، حفظ احترام	
محمود عباسی و حمیدرضا صالحی: ۲۶۹-۲۷۱	متضرر شدن متخلف متعهد، ترمیم خسارات متضرر از تخلف، امنیت کنشگران پرونده های قضایی، تخصصی کردن محاکم، پرهیز از آمارزدگی و چهره سازی، تامین استقلال قضات، کفایت و کارآمدی تشکیلات و نهاد قضایی از لحاظ کمیت و کیفیت،	۱۴
علی محمد فلاح زاده: ۲۹۲	نظام مند کردن آیین تصمیم گیری های اداری در کشور در راستای تثبیت و تضمین امنیت قضایی	۱۵
لیلا ناصری و مصطفی ناصری: ۳۰۸-۳۱۴	امنیت قضایی مصداقی از حقوق شهروندی است و ساختار، وظایف و عملکرد دستگاه قضایی در احیای آن تاثیر اساسی دارد؛ عطف به ماسبق نشدن قانون، قانونی بودن جرائم و مجازات، اصل برائت؛ تامین قضائی، استفاده از حق وکیل، ممنوعیت شکنجه و اخذ اقرار با تهدید و ارعاب، علنی بودن دادرسی، حق مسلم دادخواهی، تبعیت رئیس قوه قضائیه از حاکمیت قانون، مسئولیت قضات، مطلوبیت قوانین و مقررات (عمومیت شمول، اطلاع عموم، وضوح و شفافیت، ناظر به آینده بودن، انطباق با واقعیات و نیازهای اجتماعی، استمرار و ثبات)، استقلال دستگاه قضایی، وضع قوانین خاص در باب (گزینش و استخدام و نظارت و تأمین معاش و مصونیت و حمایت) از قضات	۱۶
محمد فکری: ۳۴۵	اجرای صحیح و مداوم قانون در جامعه	۱۷
هاشمیان فرد، ۱۳۹۰: ۱۹۷	محوریت کتاب خدا(مائده/۴۸)، به رسمیت شناختن و تمکین همگان مقابل دستگاه قضایی(نور/۵۱ و نساء/۶۵)، قضاوت به حق(ص/۲۶، نساء/۵۸، مائده/۴۲)، تحریم مراجعه به محاکم بیگانگان(هود/۱۱۳ و نساء/۶۰)، نظارت بر دستگاه قضا	۱۸

ث- یافته ها :

۱- شبکه مضامین: در این تحقیق، از مجموع ۸۰۵۷ گزاره (خلاصه نویسی متون و جملات)، ۳۵۱ شاخص، ۱۰۲ مؤلفه و ۱۸ بُعد استخراج گردید.

نمونه گزاره نویسی		
R	بیانات ی امام خامنه ای	گزاره نویسی
I	قوه‌ی قضائیه باید به اینجا برسد که هرکسی در هر نقطه‌ای از کشور دچار یک مظلومه‌ای شد، یک شکایتی پیدا کرد از کسی یا دستگاهی، خودش را نوید بدهد به اینکه میروم به قوه‌ی قضائیه مراجعه میکنم. یعنی خاطر جمع باشد که به مجرد اینکه به قوه‌ی قضائیه مراجعه کرد، مشکل حل خواهد شد؛ بیانات در دیدار مسئولان قوه قضائیه - ۱۳۹۷/۰۴/۰۶	(تلاقی قوه قضائیه و عدالت در ذهن عموم مردم) (احساس عمومی وجود عدالت در جامعه) (اطمینان قلبی همه مظلومین جامعه بر نتیجه گیری قطعی دادخواهی از دستگاه قضا) (اعتماد به توانایی دستگاه قضایی در دفع همه قسم

ظلم)		
(ملموس بودن عدالت در زندگی مردم) (عمومیت امیدواری به احقاق حق در دستگاه قضا)	اگر شما به ذهنیت عامه‌ی مردم و به ذهنیت اسلامی نگاه کنید، می‌بینید که توقع از قوه قضاییه این است که عدالت در زندگی مردم ملموس شود؛ عدالت را حس کنند و این عمومیت پیدا کند [...] طوری شود که هر کس که مورد ستمی کوچک یا بزرگ قرار گرفت، فروغ امیدی در دل او باشد که حالا می‌روم به قوه قضاییه مراجعه می‌کنم و داد خود را می‌ستانم؛ این باید عمومی شود؛ ما هنوز به این جا نرسیده‌ایم. بیانات در دیدار مسئولان قوه قضاییه - ۱۳۸۳/۰۴/۰۷	II

***

نمونه استخراج و گدگذاری باز مضامین پایه		
مضمون پایه	گزاره های استخراج شده	R
تامین حس امنیت در مردم (هم در بطن جامعه و هم در مراجعه به دستگاه قضایی)	(تلاقی قوه قضائیه و عدالت در ذهن عموم مردم) (احساس عمومی وجود عدالت در جامعه) (اطمینان قلبی همه مظلومین جامعه بر نتیجه گیری قطعی دادخواهی از دستگاه قضا) (اعتماد به توانایی دستگاه قضایی در دفع همه قسم ظلم)	I
	(ملموس بودن عدالت در زندگی مردم) (عمومیت امیدواری به احقاق حق در دستگاه قضا)	II

***

نمونه گدگذاری محوری		
مضامین سازمان دهنده (مؤلفه ها)	مضامین پایه	R
تامین احساس امنیت قضایی جامعه	تامین حس امنیت در مردم (هم در بطن جامعه و هم در مراجعه به دستگاه قضایی)	I
تامین کرامت انسانی	رعایت حرمتها، رازداری و آبروداری دستگاه قضائی	II

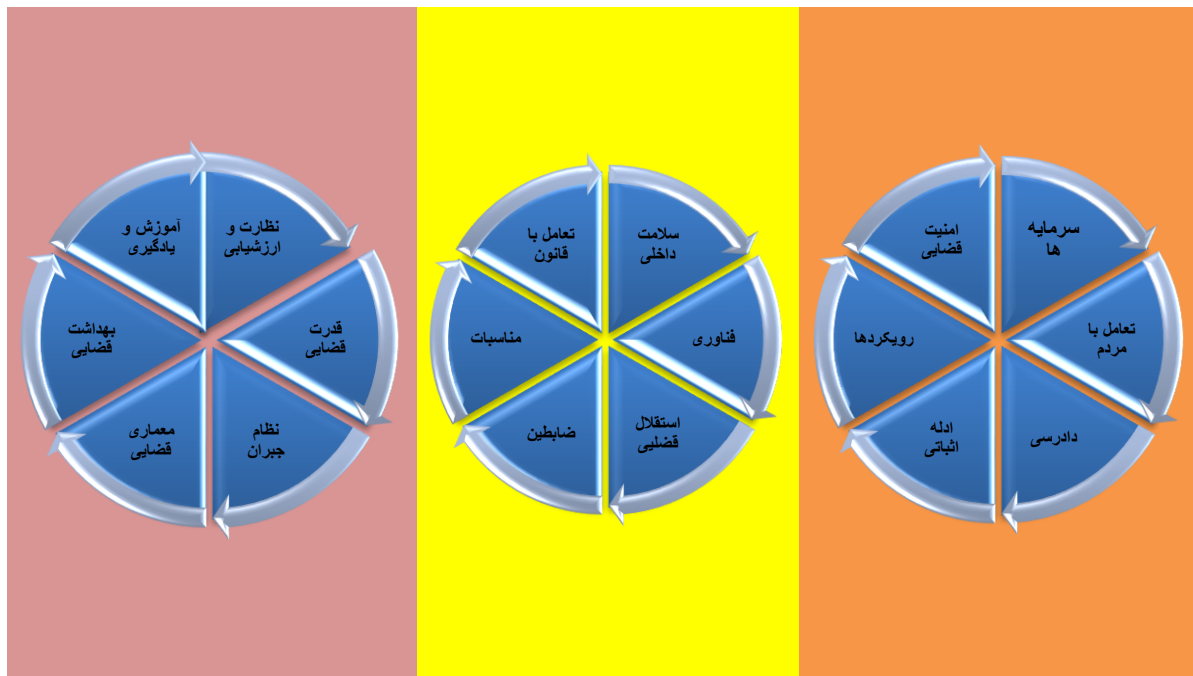
***

نمونه گدگذاری گزینشی		
مضمون فراگیر (بُعد)	مضامین سازمان دهنده (مؤلفه ها)	R
امنیت قضایی	تامین امنیت گفتار مراجعین	I
	خوش خُلقی قضات و کارکنان قضایی	II

۲- ابعاد الگو: فهرست تفصیلی متون، گزاره ها، مضامین پایه و مضامین سازمان دهنده بلحاظ بالا بودن حجم یافته ها در ضمیمه

مقاله می باشد لیکن ذیلا ابعاد الگو ارائه می گردد.

الگوی حکمرانی قضایی ج.ا.ا دارای ۱۸ بُعد شامل نمودار زیر می باشد.

نمودار ابعاد الگو

۳- اولویت بندی شاخص ها، مولفه ها و ابعاد الگو: بُعد «امنیت قضایی»، ۱۵۳ مضمون پایه (شاخص) و ۳ مضمون سازمان دهنده (مولفه) را شامل «تامین امنیت گفتار مراجعین» (با ۱۲ مضمون پایه)، «خوش خلقی قضات و کارکنان قضایی» (با ۲۲ مضمون پایه) و «تامین کرامت انسانی» (با ۱۰۱ مضمون پایه) در برگفت.

۴- تحلیل یافته ها بر اساس تکنیک DEMATEL:

با توجه به گستردگی عددی ابعاد، بمنظور رعایت ایجاز و امکان نمایش جداول و ماتریس های دیمتل، بدو نسبت به کدگذاری هریک از ابعاد به شرح جدول زیر اقدام گردید.

کدگذاری ابعاد (M')

IX	VIII	VII	VI	V	IV	III	II	I
استقلال قضایی	فناوری (سخت و نرم)	سلامت داخلی	امنیت قضایی	رویکردها	ادله اثباتی	دادرسی	تعامل با مردم	سرمایه ها
XVIII	XVII	XVI	XV	XIV	XIII	XII	XI	X
آموزش و	بهداشت	معماری	نظام	قدرت	نظارت و	تعامل با	مناسبات	ضابطین

۱۳	۱۷	۲۶	۱۳	۲۵	۲۶	۲۷	۲۶	۱۸	۲۵	۲۷	۲۴	۲۸	۲۸	۲۰	۲۲	۲۸	۲۷	۲۶	VI
۲۸	۰	۰	۸	۶	۴	۱	۷	۹	۳	۰	۰	۱	۷	۵	۲	۷	۲	۶	II
	۳,	۴,	۲,	۴,	۴,	۴,	۴,	۳,	۳,	۴,	۳,	۴,	۴,	۳,	۳,	۴,	۴,	۴,	۶
	۳۳	۲۱	۴۸	۰۳	۰۸	۲۳	۱۴	۱۲	۹۵	۴۰	۸۱	۴۱	۶۳	۲۵	۴۸	۵۴	۳۶	۱۶	
	۵۰	۰۵	۲۵	۱۳	۶۷	۱۸	۶۹	۰۹	۳۴	۵۷	۶۸	۹۹	۲۲	۴۶	۳۴	۰۹	۸۶	۹۲	

در این ماتریس، مقدار آستانه تاثیرگذاری در سطح میانگین "نمره ۰,۲۲۹۹۷" بوده است و کد V (رویکردها) با کسب نمره ۴,۷۹۲۲ بیشترین تاثیرات مستقیم و غیر مستقیم را بر سایر ابعاد داشته است و کد VI (امنیت قضایی) با کسب نمره ۴,۶۳۲۲ بیشترین تاثیرپذیری مستقیم و غیر مستقیم را از سایر ابعاد داشته است.

بطور کلی، جمع عناصر هر سطر (R) برای هر بُعد نشانگر میزان تاثیرگذاری آن بُعد بر سایر ابعاد است. (میزان تاثیرگذاری متغیرها) و جمع عناصر ستون (C) برای هر بُعد نشانگر میزان تاثیرپذیری آن بُعد از سایر ابعاد است. (میزان تاثیرپذیری متغیرها)؛ بنابراین بُردار افقی (R + C) میزان تاثیر و تاثر بعد مورد نظر در شبکه است و به عبارت دیگر هرچه مقدار R + C بعدی بیشتر باشد، آن بعد تعامل بیشتری با سایر عوامل شبکه دارد و بُردار عمودی (R - C) قدرت تاثیرگذاری هر بُعد را نشان می‌دهد و لذا چنانچه نتیجه R - C مثبت باشد، متغیر، یک متغیر علی محسوب می‌شود و اگر منفی باشد، معلول محسوب می‌شود. ماتریس زیر وضعیت هر یک از ابعاد را از حیث رابطه علی-معلولی نشان می‌دهد.

ماتریس رابطه علی-معلولی ابعاد

رتبه بر اساس C	C	رتبه بر اساس R	R	رتبه بر اساس R-C	R-C	رتبه بر اساس R+C	R+C	ابعاد
۸	۴,۱۶۹۲	۱۳	۳,۶۳۵۵	۱۴	-۰,۵۳۳۷	۱۱	۷,۸۰۵	سرمایه‌ها
۵	۴,۳۶۸۶	۶	۴,۱۶۵۰	۹	-۰,۲۰۳۶	۳	۸,۵۳۴	تعامل با مردم
۲	۴,۵۴۰۹	۹	۳,۹۲۰۹	۱۶	-۰,۶۲۰۰	۵	۸,۴۶۲	دادرسی
۱۴	۳,۴۸۳۴	۱۷	۳,۲۴۳۳	۱۰	-۰,۲۴۰۱	۱۶	۶,۷۲۷	ادله اثباتی
۱۶	۳,۲۵۴۶	۱	۴,۷۹۲۲	۱	۱,۵۳۷۶	۸	۸,۰۴۷	رویکردها(مدیریتی و اجرایی)
۱	۴,۶۳۲۲	۱۱	۳,۷۲۲۸	۱۸	-۰,۹۰۹۴	۷	۸,۳۵۵	امنیت قضایی
۳	۴,۴۱۹۹	۳	۴,۴۴۲۵	۸	۰,۰۲۲۶	۱	۸,۸۶۲	سلامت داخلی
۱۳	۳,۸۱۶۸	۵	۴,۲۲۵۴	۵	۰,۴۰۸۶	۹	۸,۰۴۲	فناوری(سخت و نرم)
۴	۴,۴۰۵۷	۸	۳,۹۸۴۳	۱۳	-۰,۴۲۱۳	۶	۸,۳۹۰	استقلال قضایی
۱۲	۳,۹۵۳۴	۱۲	۳,۶۹۰۸	۱۱	-۰,۲۶۲۵	۱۲	۷,۶۴۴	ضابطین قضایی

۱۷	۳,۱۲۰۹	۱۴	۳,۵۵۲۲	۴	۰,۴۳۱۳	۱۷	۶,۶۷۳	مناسبات (درونی و بیرونی)
۹	۴,۱۴۶۹	۲	۴,۴۹۸۲	۶	۰,۳۵۱۳	۲	۸,۶۴۵	تعامل با قانون
۶	۴,۲۳۱۸	۴	۴,۲۹۹۱	۷	۰,۰۶۷۴	۴	۸,۵۳۱	نظارت و ارزشیابی
۱۰	۴,۰۸۶۷	۱۵	۳,۴۷۶۸	۱۵	-۰,۶۰۹۹	۱۳	۷,۵۶۳	قدرت قضایی
۱۱	۴,۰۳۱۳	۱۶	۳,۳۷۶۶	۱۷	-۰,۶۵۴۷	۱۵	۷,۴۰۸	نظام جبران
۱۸	۲,۴۸۲۵	۱۸	۳,۱۹۴۴	۳	۰,۷۱۱۹	۱۸	۵,۶۷۷	معماری قضایی
۷	۴,۲۱۰۵	۱۰	۳,۸۰۳۵	۱۲	-۰,۴۰۷۰	۱۰	۸,۰۱۴	بهداشت قضایی
۱۵	۳,۳۳۵۰	۷	۴,۱۳۲۸	۲	۰,۷۹۷۸	۱۴	۷,۴۶۸	آموزش و یادگیری

همانطور که مشاهده می شود در شبکه ابعاد الگو، کدهای "سلامت داخلی"، "تعامل با قانون" و "تعامل با مردم" به ترتیب رتبه های اول تا سوم را در میزان تعامل (تاثیرگذاری و تاثیرپذیری) با سایر ابعاد داشته است و کدهای "رویکردها"، "آموزش و یادگیری" و "معماری قضایی" به ترتیب رتبه های اول تا سوم را در میزان تاثیرگذاری (علیت) بر سایر ابعاد و کدهای "امنیت قضایی"، "نظام جبران" و "دادرسی" به ترتیب رتبه های اول تا سوم تاثیرپذیری (معلولیت) را از سایر ابعاد داشته اند.

ج- نتیجه گیری و پیشنهادها:

۱-نتایج:

۱-۱-نتایج تحلیل عددی مضامین شبکه الگو:

۱-۱-۱- در بین مضامین پایه ی الگو، «تسلیم قلبی، اعتماد و اقلع ذهنی اقتدار آفرین همگان در برابر کارآمدی دستگاه قضایی و مجموعه ضابطین» که از جمله مضامین مرتبط با بُعد امنیت قضایی می باشد با ۱۴۳ فراوانی پس از شاخص های «شناسایی، پیشگیری و مقابله بدون اغماض سیستمی، کارشناسی، ساختاری، ریشه ای، فوری و میدانی و بدون اتکا به اعتماد قبلی با همه اشکال فساد و جرم در ساحات مدیریتی و اجرایی»، «تعالی اعتقادی و رفتارسازمانی قضات و کارکنان قضایی» و «تصویرسازی و صیانت هیجانی و ادراکی از دستگاه قضایی» در رتبه چهارم قرار گرفت و لیکن علی کل حال، بیشترین تاکید بر پیشگیری از فساد در دستگاه قضایی با ۲۳۷ فراوانی، بوده و تامین سلامت پایه ای ترین ضرورت الگوی حکمرانی قضایی ج.ا.ا است.

۱-۱-۲- در بین مؤلفه ها نیز «تحوّل سیستمی و راهبردی» با ۶۷۰ فراوانی، «دادرسی بیطرف» با ۵۱۰ فراوانی، «شاخص گذاری» با ۴۱۱ فراوانی و «مشارکت مردم» با ۳۵۷ فراوانی به ترتیب، چهار مؤلفه پرتکرار شبکه الگوی حکمرانی قضایی ج.ا.ا شدند که بعنوان پایه های کلیدی تامین امنیت قضایی تلقی می گردند.

۱-۱-۳- در بین مراحل و فرآیندهای چهارگانه (ورودی، دادرسی، نظارت و خروجی) شبکه الگو، «امنیت قضایی» با شاخص (درک و لمس عینی عدالت قضایی و ثمرات برنامه های اجرایی تحول قضایی توسط اکثریت مردم» در مرحله خروجی، مهمترین شاخص در ارزیابی کارآمدی الگو می باشد.

۱-۱-۴- در بین ابعاد ۱۸ گانه الگو نیز ابعاد «رویکردها (مدیریتی و اجرایی)» با ۱۹۰۲ فراوانی، «دادرسی» با ۱۴۳۰ فراوانی، «نظارت و ارزشیابی» با ۷۵۱ فراوانی و «فناوری (نرم و سخت)» با ۷۳۶ فراوانی، چهار بُعد پرتکرار شبکه الگو شدند.

۲-۱- نتایج تحلیل یافته ها بر اساس تکنیک دیمتل:

۱-۲-۱- بُعد «امنیت قضایی» بیشترین تاثیر پذیری مستقیم و غیرمستقیم را از سایر ابعاد الگو داشته است؛ نکته جالب اینجاست که برابر منویات رهبر معظم انقلاب، ایجاد "احساس واقعی ملجأیت دستگاه قضایی از سوی مراجعین" بعنوان هدف غایی تشکیلات قضایی شناخته شده است که با نتایج این تحقیق انطباق کامل دارد.

۱-۲-۲- خروجی همه ابعاد الگو، بُعد «امنیت قضایی» است و به عبارت بهتر، کارآمدی دستگاه قضایی در الگوی تحقیق، منوط به مثبت بودن نتایج ارزیابی «امنیت قضایی» در سطح افراد جامعه می باشد.

۲- پیشنهادها (بمنظور نیل به امنیت قضایی):

۱-۲-۱- در جهت امکان پیاده سازی هر یک از ابعاد الگو، انجام تحقیقات راهبردی در دستور کار مراکز علمی و پژوهشی قرار دهند.
 ۲-۲- بعنوان گام نخست، لازم است رویکرد سیاستگذاران قضایی کشور از مدیریت دولتی به حکمرانی متعالی و از نگاه پسینی به نگرش پیشینی چرخش یابد.

۲-۳- کلیه قوانین ناظر بر حوزه قضایی اعم از قوانین ساختاری، فرآیندی و ماهوی توسط شورای عالی تنقیح قوانین، تجمیع و با ملحوظ کردن بایدها و نبایدها نسبت به بازطراحی قوانین جامع و یکپارچه متناسب با الگو اقدام گردد.

۲-۴- زیرساخت های مورد نیاز برای پیاده سازی حکمرانی قضایی در کشور ایجاد گردد.

۲-۵- سند تحول قضایی، متناظر با الگوی حکمرانی قضایی ج.ا.ا اصلاح و بروزرسانی گردد.

۲-۶- الگوی راهبردی حکمرانی قضایی ج.ا.ا توسط معاونت راهبردی و پژوهشگاه قوه قضاییه تهیه گردد.

۲-۷- برنامه های اجرایی هر یک از ابعاد به ترتیب میزان تاثیرگذاری بر سایر ابعاد مورد توجه و اجرا قرار گیرد.

منابع و مآخذ

منابع دینی:

- قرآن کریم

- نهج البلاغه

- موسوی خمینی، روح الله (۱۳۸۳). *تحریر الوسیله*. جلد ۴، مترجم: علی اسلامی، قم، دفتر انتشارات اسلامی

- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۷). *بیانیه گام دوم انقلاب*. تهران، انتشارات عقیدتی سیاسی ستاد کل نیروهای مسلح

اسناد بالادستی

- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

منابع فارسی:

۱. اداره کل امور فرهنگی و اجتماعی حوزه ریاست قوه قضاییه (۱۳۹۱). *رهنمودها و انتظارات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) از قوه قضاییه*. چاپ اول

۲. استراوس، انسلم؛ کربین، جولیت (۱۳۹۸). *مبانی پژوهش کیفی*. مترجم: افشار، ابراهیم؛ تهران؛ نشر نی.

۳. امامی، محمد؛ شاکری، حمید(۱۳۹۴). **حُکمرانی خوب و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران**. پژوهشنامه‌ی حقوق تطبیقی، شماره ۲
۴. امینی گلستانی، محمد(۱۳۸۹). **سیمای جهان در عصر امام زمان(عج)**. جلد اول، انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ سوم.
۵. اندیشکده برهان(۱۳۹۵). **سیاق حُکمرانی فقیه**. تهران، نشر دیدمان
۶. اندیشکده محنا(۱۳۹۷). **تغییر در حُکمرانی قضایی**. چاپ اول
۷. آماده، غلامحسین(۱۳۸۸). **نقش رئیس قوه قضائیه در فرایند کیفری ایران**. با دیباچه: علی حسین نجفی ابرندآبادی، انتشارات دادگستر، چاپ اول
۸. ردبار، غلامرضا و همکاران(۱۳۹۴). **ارائه الگوی حُکمرانی خدا مدار**. فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت اسلامی، سال ۲۳، شماره ۲: ۴۱-۹
۹. البستانی، فواد افرام(۱۳۶۰). **منجد الطلاب**. مترجم: محمدی، محمد، انتشارات اسلامی .
۱۰. بلیکی، نورمن(۱۳۹۸). **استراتژی‌های پژوهش اجتماعی**. مترجم: آقا بیگ پوری، هاشم؛ تهران، جامعه شناسان
۱۱. پژوهشکده حقوق عمومی و بین‌الملل پژوهشگاه قوه قضائیه(محقق: سلطانی، سید ناصر)(۱۳۹۲). **مبانی قانونی و روش‌های جذب و آموزش قضات محاکم اداری در فرانسه**. انتشارات پژوهشگاه قوه قضائیه، چاپ اول
۱۲. پژوهشکده سیاست پژوهی و مطالعات راهبردی حکمت(۱۳۹۹). **سیاست‌های کلی قضایی برای یک دوره پنج ساله**، <https://hekmatac.ir>
۱۳. پژوهشکده مطالعات پایه پژوهشگاه قوه قضائیه(محقق: رسولی، حمیدرضا)(۱۳۹۴). **مجموعه شناخت سازمانی (سرمایه انسانی قوه قضائیه)**. مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه، چاپ اول
۱۴. پژوهشگاه قوه قضائیه(پژوهش توسط کلانتری، عبدالحسین)(۱۳۹۹). **پیمایش تمایل دانشجویان به قضاوت در مقایسه با سایر مشاغل**. انتشارات پژوهشگاه قوه قضائیه، چاپ اول
۱۵. پژوهشگاه قوه قضائیه(ترجمه توسط عبدالله زاده شهر بابکی، آزاده و همکاران)(۱۳۹۷). **اصلاحات قضایی با رویکرد بهره‌گیری از ظرفیت بخش خصوصی (تجربیات خصوصی‌سازی در فرآیند دادرسی و خدمات قضایی)**. مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه، چاپ اول.
۱۶. پورعزت، علی اصغر و همکاران(۱۳۹۵). **تدوین الگوی رفتاری کارگزاران در حکمرانی مطلوب از دیدگاه امام علی (ع) بر اساس متن نهج البلاغه**. فصلنامه علمی - پژوهشی مدیریت منابع در نیروی انتظامی، سال چهارم، شماره ۱، صص: ۱۰۲-۶۵
۱۷. تدلی، چارلز؛ تشکری، عباس(۱۳۹۵). **مبانی پژوهش ترکیبی**. مترجم: آذر، عادل؛ جهانیان، سعید؛ تهران: جهاد دانشگاهی
۱۸. تنگستانی، محمدقاسم(۱۳۹۴). **نظام پاسخگویی قوه قضائیه و نسبت آن با مفهوم استقلال قوه**. تحقیقات قضایی شماره ۷، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه: ۲۸۶-۲۴۱
۱۹. جاوید، محمدجواد؛ باقری چیزه، علی(۱۳۹۸). **حُکمرانی علوی «اصول ثابت و متغیر در مدل اجرایی امام خمینی ره»**. پژوهشنامه متنین، سال ۲۱، شماره ۸۴: ۲۱-۱
۲۰. جعفری لنگرودی، محمد جعفر(۱۳۸۷). **ترمینولوژی حقوق**. تهران، گنج دانش، چاپ بیستم

۲۱. جهانگیر، اصغر؛ دهقان، سعید (۱۳۹۵). ارائه الگوی راهبردی اداره امور نظام قضایی از طریق تدوین تجارب نظام ج.ا.ا و بر اساس گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی. دانشکده مدیریت دانشگاه عالی دفاع ملی
۲۲. حاجیانی، ابراهیم (۱۳۹۵). روش شناسی طراحی و تدوین الگوی مطلوب در پژوهش‌های راهبردی. فصلنامه راهبرد، سال بیست و پنجم، شماره ۷۸: ۲۸ - ۵
۲۳. حبیب زاده، محمدجعفر؛ کرامت، قاسم (۱۳۹۰). استقلال قضایی در حقوق کیفری ایران و اسناد بین‌المللی. دانشگاه تربیت مدرس
۲۴. خسرو پناه، عبدالحسین (۱۳۹۷). منظومه فکری آیت الله العظمی خامنه‌ای. جلد ۲، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۲۵. دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۳۹۴). سیاست‌های کلی: ابلاغیه مقام معظم رهبری تا پایان سال ۱۳۹۳. انتشارات دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام
۲۶. دریجانی، میترا و همکاران (۱۳۹۹). آسیب شناسی اصل شفافیت در قلمرو قانونگذاری کیفری ایران و ارتباط آن با حکمرانی خوب. فصلنامه جامعه شناسی سیاسی ایران، سال سوم، شماره اول: ۱۷۴-۲۰۹
۲۷. دشتی، محمد (۱۳۸۱). نهج البلاغه امیرالمومنین علی (ع). قم، موسسه انتشارات حضور، چاپ اول
۲۸. دشتی، محمد (۱۳۸۸). الگوی‌های رفتاری ۸ امام علی (ع)؛ امام علی (ع) و امور قضایی. انتشارات امیرالمومنین (ع)، جلد هشتم، چاپ سوم، قم.
۲۹. دورانت، ویل (۱۳۸۲). تاریخ تمدن. مترجمین: احمد آرام و سایرین، جلد ۱، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی
۳۰. راوندی، مرتضی (۱۳۶۸). سیر قانون و دادگستری در ایران. تهران، چشمه
۳۱. زینالی، امیرحمید؛ آتش سخن، ستار (۱۳۹۵). عدالت بدون دادگاه. انتشارات خرسندی، چاپ اول.
۳۲. سلیمی، جلیل؛ مکنون، رضا (۱۳۹۷). فراتحلیل کیفی پژوهش‌های علمی ناظر بر مسئله حکمرانی در ایران. نشریه مدیریت دولتی دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، دوره ۱۰، شماره ۱: ۱-۳۰
۳۳. شولتز، ریچارد (۱۳۹۴). رویکردهای جدید در مطالعات امنیتی. جلد ۱، مترجم: سید محمد علی متقی نژاد، پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، چاپ سوم.
۳۴. عابدی جعفری و همکاران (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی، اندیشه مدیریت راهبردی، سال پنجم، شماره دوم، شماره پیاپی ۱۰: ۱۹۸-۱۵۱
۳۵. عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن؛ شیخ زاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. نشریه اندیشه مدیریت راهبردی، سال پنجم، شماره دوم
۳۶. عبدالله زاده شهربابکی، آزاده (۱۳۹۵). قانونگذاری خوب در رویه قضایی: نگاهی به آرای دیوان عالی آمریکا، شورای قانون اساسی فرانسه و دادگاههای اروپایی. فصلنامه مجلس و راهبرد، سال ۲۳، شماره ۸۸: ۱۹۵-۱۷۵
۳۷. عقبائی جزینی، محمد (۱۳۹۶). اجرای خط‌مشی عمومی با رویکرد حکمرانی. انتشارات سخنوران تهران چاپ اول

۳۸. عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۸۷). کلیات حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران. تهران، مجمع علمی و فرهنگی مجد
۳۹. غمامی، سیدمحمد مهدی (۱۳۹۸). تحول نظام قضائی با تأکید بر کارآمدی فرایند صدور آراء قضایی. فصلنامه دیدگاه‌های حقوقی و قضایی، دوره ۲۶، شماره ۸۵: ۲۹-۵۶
۴۰. فخر المحققین، ابوطالب محمد بن حسن بن یوسف حلّی (۱۳۶۸). قضای اسلامی. مترجم: علی اشرف مهاجر، مشهد، فردوسی
۴۱. فخر المحققین، ابوطالب محمد بن حسن بن یوسف حلّی (۱۳۸۷ ه.ق.). ایضاح الفوائد فی شرح مشکلات القواعد. محققین: سیدحسین موسوی کرمانی، علی پناه اشتیاردی عبدالرحیم بروجردی، قم، موسسه اسماعیلیان، چاپ اول
۴۲. قنّاد، فاطمه (۱۳۸۴). اصول بنگلور در خصوص رفتار قضایی مصوب سال ۲۰۰۲ میلادی. نشریه حقوق اسلامی، شماره ۵: ۱۹۴-۱۷۹
۴۳. کرس ول، جان دبلیو (۱۳۹۷). طرح پژوهش. مترجم: کیامنش، علیرضا؛ دانای طوس، مریم؛ تهران، جهاد دانشگاهی.
۴۴. کعبی، عباس (۱۳۹۰). بایسته‌های حکمرانی در فرمان حکومتب امیرالمومنین (ع) به مالک اشتر. انتشارات موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی، چاپ اول
۴۵. کمیسیون اروپا (۱۳۹۶). ارزیابی کیفیت نظام‌های قضایی کشورهای اروپایی. مترجم: عبدالله زاده، آزاده به سفارش پژوهشگاه قوه قضاییه؛ مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه
۴۶. گروه حقوق اداری پژوهشکده حقوق عمومی و امور بین‌الملل پژوهشگاه قوه قضائیه (۱۳۹۲). نظارت قضایی بر سوء استفاده از اختیارات توسط مقام اداری. تحقیقات قضایی شماره ۴، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه: ۱۵۶-۱۱۷
۴۷. مجد زنگنه، مهسا و همکاران (۱۳۹۹). بررسی مؤلفه‌های اساسی حکمرانی خوب در نظام قضایی ایران. فصلنامه علمی تحقیقات حقوقی آزاد، دوره ۱۳ شماره ۵۰: ۱۵۹ الی ۱۷۸
۴۸. محمدپور، احمد (۱۳۸۹). ضد روش. جلد ۱، انتشارات جامعه شناسان، چاپ اول، تهران.
۴۹. مرکز آمار و فناوری اطلاعات قوه قضائیه، اداره کل آمار و نظارت (۱۴۰۰). سالنامه عمومی قوه قضائیه ۱۳۹۹. جلد ۱
۵۰. معاونت پژوهش‌های فقهی و حقوقی پژوهشگاه تحقیقات راهبردی (۱۳۹۰). امنیت قضایی (مجموعه مقالات). تهران، پردیس دانش، چاپ اول
۵۱. منتظری، محمد و همکاران (۱۳۹۷). الگوی حکمرانی خوب از دیدگاه نهج البلاغه: گامی در جهت تبیین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. دوفصلنامه علمی پژوهشی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، سال ۶، شماره ۱۱: ۱۵۵-۱۳۳
۵۲. هاشمی اردستانی، کامران (۱۳۸۸). اقلیت‌ها، خودمختاری قضایی و اصل عدم تبعیض
۵۳. هاشمیان فرد، زاهد (۱۳۹۰). امنیت در اسلام. تهران، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی، چاپ اول
۵۴. یوسفی شیخ رباط، محمدرضا، بابایی، فهیمه (۱۳۹۷). استخراج مؤلفه‌های حکمرانی خوب بر اساس نامه مالک اشتر و بررسی تطبیقی با اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه پژوهشنامه نهج البلاغه، سال ششم، شماره ۲۱
- منابع مجازی: